

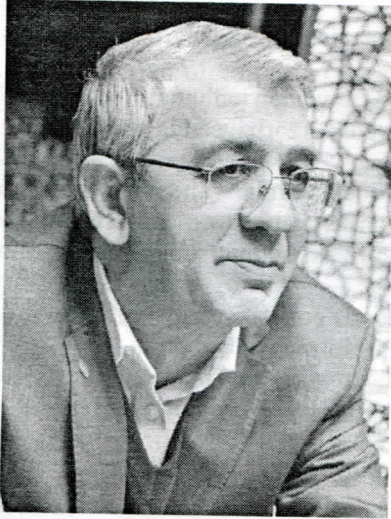
New Baku Post

DÜNYANI DƏYİŞDİRƏN QARAJLAR

1-Cİ YAZI

06.10.2012

Hamlet İsaخانlı

Qaraj poetik və ya romantik mövzu deyil. Qaraj, sadəcə, maşınların saxlandığı qapalı yerdir, “maşın evi”dir. Maşın və texnika vəsf edilən, poetik obrazı yaradılan, rəsmi çəkilən, heykəli düzəldilən əsas obyektlər sırasında yer almır. H. Cavidə yada salıb deyə bilərik - traktorun şəklini sənət əsəri kimi evimizin divarından asmırıq. Hərçənd ki, istisnalar da var. S. Vurğunun qüdrətli qələmi bu mövzunu da poetikləşdirə bildirdi: “Car çəkir çarxların çaxnaşığı səsi/Car çəkir qışqırır nəhəng motorlar...”. Həmçinin, divardan asmasaq da, ultramodern incəsənətdə hər şeyə, o cümlədən dəmir maşın-mexanizm tipli əsərlərə də rast gəlinir.

Avtomobillərin kütləvi istehsalına 20-ci əsrin əvvəllərində Avropa və Amerikada başlandı. Sovet İttifaqının ilk keyfiyyətli və geniş yayılmış minik maşını “Pobeda” (Qələbə) idi (1946-1958). Bu modelin ilkin adı “Rodina” (Vətən) imiş. Stalınə məruzə edərkən, o, “Vətən”i neçəyə satacaqsınız?” demiş və bu ad həmən dəyişdirilmişdi. Qarajların yayılması, təbii ki, maşınların kütləviləşmə dövrünə təsadüf edir.

Məqsədimiz, qəti surətdə, maşın və ya qarajın mahiyyəti və tarixi haqqında danışmaq və ya evə yaxın qaraj tapmağın çətinliyini yada salmaq deyil. Ümumiyyətlə, qəribə görünsə də, qaraj mövzusunda sənətdə az istifadə edilməyib. Eldar Ryazanov’un “Qaraj” filmi (1979) Sovet sistemini, bürokratiya və korrupsiyanı nümayiş etdirən satirik əsər idi. Onun süjet və intriqası kooperativ qaraj tikintisində payı olan bir neçə “artıq” adamı çıxarmaq üzərində qurulmuşdu. “Mən maşına görə vətəni satmışam. Xahiş edirəm vətəni satmaq faktını protokola daxil edin” - bu yadınızdadırmı?! Qaraj mövzusunda ABŞ və İrlandiyada da komediya filmləri çəkilmişdi. Qaraj sözü ilə bağlı musiqi əsərləri və janr mövcuddur, musiqi kollektivləri olub. Qaraj həm də bəzi təhlükəli və cazibəli şeylər – pulu, silahı, ... saxlamaq yeri olub.

Bir çox insanlar böyük işlər görə bilmədiklərini şəraitin olmaması ilə bağlayır və zəmanədən, bəxtədən, sərmayə yoxluğundan, hökumətdən, ... şikayət edirlər. Əlbəttə ki, deyilənlərdə həqiqət də var. Onu da deyim ki, qarajdan fərqli olaraq, bəxt və zəmanədən şikayət poetik mövzudur. Bu yerdə ... şeir gəlin:

Göydən xoş səda gələndə/Fərəh göyə yük-sələndə.Bəxtimiz bizə güləndə/Dünya, əlbət, şahanədir.

Bəxtimiz bizdən küsəndə/Cismimiz tir-tir əsəndə/Əcəl qapını kəsəndə/Baş ağrısı bəhanədir.

Müdrilərdən biri deyib: hamı bəxtindən şikayətlənir, amma heç kim ağılından şikayətlənmir. Eyni şəraitdə və ya oxşar mühitdə müxtəlif insanlar fərqli nəticələr alır - biri müəyyən uğur, digəri böyük uğur qazanır, şöhrətlənir, üçüncüsü uğursuzluğa düşər olur. Nədir səbəb? Səbəb insanlarda sezgi (intuisiya) gücü, maraqlı ideya və fikrin yaranması, həmin ideyanı, fikri həyata keçirmək yolundakı əzmkarlıq, enerji, yaradıcılıq ehtirası, insanlarla işləmək, onları həvəsləndirmək qabiliyyəti və sair və ilaaxır keyfiyyətlərin fərqli səviyyələrdə olması deyilmi?! Böyük sərmayə olmaya da bilər, “dayı”sız da ucalmaq mümkündür, gücləndikcə sanki bəxt də adama yar olur...İdeyanı, fikri əmələ, məhsula, yaradıcılığa

çevirmək üçün bir yerin, uyğun məkanın yoxsa, adicə qaraj da sənə kömək edə bilər (!?). Sizə qarajlarda başlanan və dünya şöhrəti qazanan,

həyatımızı dəyişdirən hadisələrdən danışmaq fikrim var.

2-Cİ YAZI

13.10.2012

Dünyada ən çox məşin ABŞ-da olduğu üçün, ən çox qaraj da orada olub. Onların arasında maraqlı ideyaların ilk bar verdiyi, böyük yolun başlanğıcında dayanan, şöhrətlənib muzeyə çevrilən qarajlar var. Bu qarajlar bir və ya iki adamın cüzi sərmayə ilə və ya sərmayəsiz başladığı işə ilk ev sahibliyi edib, bu işin milyardlarla gəlir əldə edən şirkətə çevrilməsinə təkən veriblər.

Alise's Wonderland animasiya filmi ilə əyləncə biznesinə girən Walt Disney qardaşı Roy ilə birlikdə 1923-də Los-Anjeles'ə köçdü. Dayıları Robert Disney'in qarajında kamera quraşdırıb animasiya filmləri yaratmağa girişən qardaşlar elə həmin il, qarajda çalışa-çalışa, satış müqaviləsi bağlamağa nail oldular; bu, Disney Brothers Cartoon Studio'nun başlanğıcı sayılır. 1955-ci ildə məşhur Disneyland'i açan şirkət uşaq və valideynlərin birlikdə əyləncə biləcəyi böyük əyləncə və media fəaliyyətini geniş sahələrə və uzaq məkanlara yaymağa müvəffəq oldu (hazırda dövrüyyəsi 40 milyard dolları keçib). Walt'un ölümündən sonra şirkət onun şərəfinə **Walt Disney Company** adı aldı.

Stanford Universitetinin professoru Frederick Terman tələbələrini elektron şirkətləri qurmağa çağırdı, onları qarşıda duran perspektivlərlə həvəsləndirdi. 1939-cu ildə iki Stanford elektrik mühəndisliyi məzunu William R. Hewlett və David Packard California'da, Palo Alto'da kirayə etdikləri evin yaxınlığındakı qarajda (Packard'ın qarajında) 538 dollarlıq sərmayə ilə fəaliyyətə başladılar və ilk audio-ossilyator hazırladılar. Qaraj laboratoriya, emalatxana və ilk istehsal məkanı oldu. Bu, dünyanın ən böyük personal (şəxsi) kompüter istehsalçısı **Hewlett - Packard** şirkətinin və həmçinin dünyanın

ən inkişaf etmiş və ən böyük yüksək texnologiyalar (high tech, hi-tech) məkanı – məşhur Silicon Valley'nin (Silikon vadi'nin) dünyaya gəlişi idi. Şirkətin ilk müştərisi isə Disney Studio oldu (iki möcüzəli qarajın görüşü!). İndi həmin qaraj tarixi yer - məşhur elm və texnologiya parkı olan Silicon Valley'nin doğum yeri kimi muzeyə çevrilib! Hewlett Packard şirkəti həmçinin kompüter proqramlaşdırma (software) və kompüter-xidmət sahəsinin nəhənglərindən biridir (dövrüyyəsi 127 milyard dolları keçib).

Steve Jobs 12 yaşında personal kompüter düzəltmək fikrinə düşüb, məsləhət üçün W. R. Hewlett'ə müraciət etdi. 1971-də Jobs elektronika üzrə yaradıcı istedad nümayiş etdirən Stephen Wozniak ilə tanış oldu. Hər ikisi oxuduqları nüfuzlu ali məktəbləri atdılar və sevdikləri işə, personal kompüter düzəltməyə girişdilər. Onların Apple'in prototipi olan ilk kompüterləri nə Wozniak'ın mühəndis olaraq çalışdığı Hewlett-Packard'ı, nə Jobs'un işlədiyi Atari şirkətini maraqlandırmadı (1975; Jobs'un 20, Wozniak'ın 25 yaşı vardı). 1976-da Jobs və Wozniak Apple Computer (sonralar sadəcə **Apple**) şirkətini qurdular. Onların ilk çalışma yeri Jobs ailəsinin yataq otağı və qarajı oldu (California, Los Altos). Həmin il iki dost əsas Wozniak'ın əməyi ilə düzəldilən Apple I kompüterinin qarajda istehsal və satışına başladılar. 1977-də sərmayə cəlb edib, qarajdan yeni ofis yerinə köçdülər. Yolu beləcə qarajdan başlanan Apple öz Macintosh, iPhone, iPod, iPad və digər yüksək markalı məhsulları ilə dünyanın ən böyük texnoloji şirkəti oldu (dövrüyyəsi 108 milyard dolları keçib) və... dünyanı dəyişdi.

3-CÜ YAZI

20.10.2012

Ən geniş internet axtarış məşini hansıdır? Cavab yaxşı məlumdur: dünyanın ən populyar və zəngin şirkətlərindən biri sayılan **Google**. 1996-da Stanford universitetində iki doktorantura (PhD) tələbəsi - Larry Page və rus əsilli Sergey Brin internetdə linklər və axtarış üzrə tədqiqata girişdilər. Bir dostdan Menlo Park'da qaraj kirayə etdilər. Web səhifələri bir-birinə bağlayan linklərin riyazi təhlilində linklərin ierarxiyasına fikir verdilər, say deyil, müəyyən xüsusi çəkini nəzərə alan riyazi alqoritm yaratdılar. Əldə etdikləri nəticələri elə həmin il Stanford universitetinin Web site'sində tətbiq etdilər. 1997-də **google.com** elektron ünvanını qeydiyyatdan keçirdilər. 1998-də qarşıya qoyduqları məsələnin elmi

əsasını üzə çıxardılar və "Google, Inc." şirkətini təsis etdilər. Şirkət daha əvvəl fəaliyyətə başlayan Yahoo!-dan daha effektiv oldu (dövrüyyəsi 37 milyard dolları keçib, Yahoo'nun dövrüyyəsi isə 5 milyarda yaxındır - 2012). Dünyaya yeni - online mədəniyyətin daxil olmasında Google'un rolu həlledicidir.

Google kəlməsi çox böyük rəqəmi (1-in arxasında 100 sıfır və ya 10 üstü 100) ifadə edən rəmzi "Googol" sözünün dəyişmiş şəkli olmaqla nəhəng axtarış məşini qurmaq niyyətinin ifadəsidir. Artıq bu sözlə bağlı "Google" feili (Google axtarış sistemindən istifadə etməklə internetdə informasiya əldə etmək) Oxford və digər məşhur lüğətlərə daxil edilib.

Jeff Bezos (1964 doğumlu) internet vasitəsilə

satış həyata keçirmək üçün 1994-cü ildə **Amazon.com, Inc.** şirkətini təsis etdi. Satış kitabdan başlandı, kitablar onun Bellevue'dəki (Washington ştatında) ikiməşinliq qarajında bağlamaya yerləşdirilir və sifarişçiyə göndərilirdi. 1995-ci ilin ortalarında amazon.com saytı istifadəyə verildi. Ən böyük elektron kommərsiya şirkətinə çevrilən Amazon öz satış çeşidlərini kəskin artırıb geniş sahələrə girdi, həmçinin internet üzərindən xidmət işi ilə məşğul olmağa başladı (dövriyyəsi 48 milyard dolları keçib).

Berry Gordy öz ailəsi ilə Detroit'də ikimərtəbəli evdə ("Hitsville U.S.A") yaşayırdı. O, öz ailəsindən 800 dollar borc alıb birinci mərtəbədə və qarajda musiqi səsyzma studiyası yaratmaq arzusunu həyata keçirdi. Artıq ilk illərdə (1959/60) **Motown Recording Corporation** qızğın fəaliyyətdə idi (Motown kəlməsi Detroit'un ləqəbi olan Moto town'dan yarandı). Qarajda yerləşdirilən "Studio A" səsyzma və nəzarət deyə iki hissəyə ayrılmışdı. 1959-1972-ci illərdə Studio A, demək olar ki, fasiləsiz, gündə 22 saat

işləyirdi! Bir çox ulduzların (onlara Motown ulduzları da deyirlər), o cümlədən W. Smokey Robinson və the Miracles qrupu, Diana Ross və the Supremes qrupu, Stevie Wonder, the Temptations, Four Tops, Gladys Knight and the Pips qruplarının səsi burada yazılıb, dünyaya yayılırdı! Bəziləri (Diana Ross,...) Motown'u tərk edir, sonra yenidən qayıdırdılar (illik dövriyyə 100 milyondan artıqdır). İlk baş idarə "Hitsville U.S.A" və qaraj 1985-də Motown Historical Museum'a çevrildi.

Əfsanəvi müğənni və mahnı bəstəçisi **Buddy Holly** (1936-1959) rok-n-roll (rock and roll) janrının pioneri sayılır. Cəmi ilyarımliq yaradıcı fəaliyyətilə pop musiqisinin inkişafında xüsusi rol oynadı. O öz *The Crickets* qrupu ilə ailə qarajında (Lubbock, Texas) məşq edir və səsyzma ilə məşğul olurdu. 1956-da yazılmış məşhur "Garage Tapes" in bir hissəsi məhz bu qarajda yazıya alınmışdı.

27.10.2012

4-CÜ YAZI

1945-ci ildə təsis olunmuş **Mattel, Inc** (Cənubi California) dünyada ən yüksək gəlirə malik oyuncaq-kukla şirkəti sayılır (dövriyyəsi 6,266 milyard dollardır). Bu işə qarajda qurulan emalatxana ilə başlandı. Şirkətin adı onun təsisçiləri Harold "Matt" Matson və Elliot Handler'in adlarının kombinasiyasıdır: Matt+el. Şirkətin məhsulları arasında Ruth Handler'in ideyası ilə yaranan Barbie kuklası (1959) məşhur oldu.

Müqayisədə kiçik görünə bilən, amma yaxşı uğur qazanmış "qaraj əsaslı" daha bir neçə şirkətə nəzər salaq.

1969-cu il Christmas ərəfəsində (yeni ilə yaxın) 17 yaşlı Michael Kittredge anasına hədiyyə vermək üçün xüsusi bir şam hazırlamaq qərarına gəldi (Massachusetts). Qonşu şamı gördü, çox xoşu gəldi, şamı ona satmağı xahiş etdi. Michael daha iki şam düzəltdi ki, birini anasına hədiyyə etsin, digərini satsın. Onun düzəltdiyi şamları tezliklə qonşuluqda və məktəbdə almağa başladılar. 1972-ci ilə qədər şam istehsalı evi və qarajı bürüdü. İş böyüdü və şirkət özünə geniş yer alıb evi və qarajı boşaltdı. **Yankee Candle Company** ABŞ-da ən böyük şam istehsalı şirkəti olmaqla hazırda dünyanın müxtəlif ölkələrində təqribən 550 mağazaya sahibdir (dövriyyəsi təqribən 730 milyon dollardır).

Əl və cib fənləri istehsal etmək fikrinə düşən mühəndis Anthony Maglica'nın işə başlamaq üçün sərmayəsi 125 dollardan ibarət idi. O, 1955-ci ildə Los Angeles'də tokar dəzgahı aldı, Maglite adı alacaq fənləri istehsal etməyə başladı. A. Maglica qarajı həm də satış mağazasına çevirdi. **Mag Instrument** şirkəti 1974-cü ildə təsis edildi, indi onun dövriyyəsi 100 milyon dollara yaxındır.

General Electric'də mexanika mühəndisi kimi

çalışan Karlsen Solheim yeni qolf ağacı ideyası üzərində çalışmağa başladı. O, 1959-cu ildə Redwood City'də (California) bu kəşfini patentləşdirdi. Böyük sərmayə olmadan iş görmək üçün 1100 dollar borc götürdü. O, bir frezer dəzgahı aldı və gecələr öz qarajında oğlunun köməyiylə işləməyə, qolf ağacı düzəltməyə başladı. Ping 1A adlandırdığı yeni məhsul və digər yenilikləri ona qolf texnologiyası sahəsində böyük uğur qazandırdı. Solheim 1961-də Phoenix şəhərinə (Arizona) köçdü və qarajda işini davam etdirdi. Özünü tam bu işə həsr etmək üçün o, 1967-də General Electric'dən ayrıldı, nəhayət qarajdan fabrikə keçdi, **Karsten Manufacturing Corporation** yarandı (dövriyyəsi 100 milyon dollara yaxındır).

Danışdığımız "Qaraj dastanı" bəzi adamları qarajın sehrli gücündən istifadə etmək xəyalına sala bilər. Gəlin bir qaraj kirayə edək (öz qarajımız yoxsa) və bir iş başlayaq. Tək qaraj məsələ həll etmir. Azərbaycanda çox söylənən bir məsələ yadıma düşdü. Koroğlunun şöhrətinə paxıllıq edən biri öz atasının gözlərini çıxartdı ki, ona da Koroğlu desinlər, amma ona ancaq "kor kişinin oğlu" dedilər. Güman edirəm ki, elə ABŞ-ın özündə qarajlarda iş başlayan çox adam olub, lakin heç də onların hamısı uğur qazanmayıb. Uğur qarajla deyil, insanla bağlıdır; yenilikçi, ixtiraçı, enerjili, cürətli və tədbirli, cəld və eyni zamanda səbrli olmaq gərəkdir (bütün keyfiyyətləri saymadım). Belə şəxs qarajsız da yol tapıb irəli gedəcək.

Qarajlı ya qarajsız, sizə öz işinizdə uğurlar diləyirəm!